

Historický vývoj kanonizačného práva – od staroveku po reformy pápeža Urbana VIII.

Vojtech Vladár

Zrejme žiadne odvetvie kánonického práva nie je tak úzko prepojené s teológiou a metafyzickým rozmerom právneho systému Katolíckej cirkvi ako právo kanonizačné (*ius canonizationis*). Jeho hlavnou úlohou i konečným cieľom je totiž vyhlásenie služobníka Božieho (*servus Dei*) za svätého (*sanctus*) a deklarovanie jeho prijatia do počtu svätých. Veriaci sú mu potom povinní vzdávať verejný cirkevný kult (*cultus duliae*), pričom uvedený úkon môže zároveň viesť k vloženiu jeho mena do liturgického kalendára všeobecnej lebo i partikulárnej Cirkvi. Naznačené skutočnosti sú zrejme najmä z potreby procesného preukázania stanoveného počtu zázrakov, ktoré sú kvalifikované pre úspešnosť kanonizačného procesu ako *condiciones sine quibus non*. Kanonizovaného svätého možno pritom definovať ako člena Cirkvi, ktorý odpovedal na Božiu výzvu a žil v úzkom spojení s Kristom praktizovaním kresťanských cností, prípadne položil život pre vieru v Neho. Na základe potvrdených zázrakov bol potom povýšený ako osobitý člen jeho mystického Tela prihovárajúci sa u Boha za živých. Príklad života svätých je zároveň považovaný za najjasnejší ideál k nasledovaniu výzvy skutočného kresťanského života (*sequela Christi*). Aj keď sa teda má za to, že svätosť ako taká patrí jedine Bohu, veriacim môže náležať na základe analógie vo vzťahu k Nemu, ako vzoru svätosti. Hlavná úloha kánonického práva spočíva vo vymedzení svätosti ako teologickej skutočnosti a stanovení pevných hraníc, v rámci ktorých ju možno vnímať prostredníctvom ľudských náhľadov. Aj keď uvedené závery boli v katolíckej teológii v zásade akceptované od starovekých čias, k inštitucionalizácii konkrétnych noriem upravujúcich procesy beatifikácie a kanonizácie dochádzalo až pozvoľne, na čo poukážeme v rámci nasledujúceho výkladu.

1. Starovek

Ako je viac-menej známe, prvé kanonizácie sa realizovali v období kultu kresťanských mučeníkov (*cultus martyrurum*).¹ Tak ako viacero iných teologických či právnických inštitútov, aj tento kult má svoje základy v antických reáliách, v tomto prípade v starovekom kulte mŕtvych, keďže i pohania si ctili nielen svojich mŕtvych príbuzných, ale tiež významné osobnosti verejného života.² V tomto prípade je však presnejšie hovoriť skôr o povznesení kultu mŕtvych, ktoré bolo inšpirované kresťanmi uznávanou vznešenosťou mučeníctva.³ Celkom prirodzene, kvôli trestným postihom zo strany rímskeho štátu zostával kult kresťanských mučeníkov dlhodobo skôr uzavretý.⁴ Cirkevná komunita preto prevzala na spôsob utajeného rodinného spoločenstva starostlivosť o hroby svojich mučeníkov, každoročne verne sláviac výročie ich smrti (*dies natalis per caelum*) spôsobom principiálne odlišným od pohanskej praxe.⁵ Jeden z rozdielov spočíval napríklad

¹ Slovo „mučeník“, latinsky *martyr* je odvodené z gréckeho slova *μάρτυς* znamenajúceho „svedok“. Ježiš Kristus totiž nazval svojich apoštolov svedkami svojho Zmŕtvychvstania (Lk 24,48) a prikázal im hlásanie Evanjelia celému svetu (Sk 1,8). Porovnaj tiež Sk 1,22; 2,32; 10,39 a 41; 26,41 a 1Kor 14,15. Bližšie k tejto problematike pozri MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.* Inštituce materiálního kanonizačního práva. Nástin dějin kanonizační procedury. Postup v diecézi a v kongregaci. Vzory písemností a formuláře, Olomouc, 2002, s. 35.

² S určitostí však nemožno hovoriť o tom, že by boli kresťanskí mučeníci predmetom apoteózy (*αποθέωσις*) ako k tomu dochádzalo v prípade najvýznamnejších osobností antického sveta, najmä cisárov. Eusebius Emisenus, *Serm. de S. Rom*; Aurelius Augustinus, *De civ. Dei* 22,10; Cyrillus Alexandrinus, *Cont. Iul.* 6; Cyprianus, *De exhort. martyr. a Conc. Nic. sec.* 3.

³ BEAUDOIN, Yves, *Brief History of Canonizations*, in: WOESTMAN, William H. (ed.), *Canonization. Theology, History, Process*, Ottawa, 2002, s. 20.

⁴ K dispozícii nemáme žiadne pramene, ktoré by nasvedčovali, že pred konštantínovským obratom (r. 313) existovali *martyria*, teda kaplnky alebo kostoly postavené nad hrobmi mučeníkov. Až po tejto udalosti sa začali hroby mučeníkov zdobiť rôznymi ornamentmi a sochami a pristupovalo sa tiež k budovaniu kaplniek či bazilik (*basilicae*). Bežne sa tiež stávalo, že malé oratórium postavené priamo nad hrobom mučeníka bolo neskôr nahradené bazilikou. Najznámejším príkladom toho sú baziliky sv. Petra a sv. Pavla v Ríme. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad ANDRESEN, Carl, *Einführung in die Christliche Archäologie*, Göttingen, 1971; BOWERSOCK, G. W., BROWN, Peter, GRABAR, Oleg (eds.), *Late Antiquity: A Guide to the Postclassical World*, London, 1999 a KRAUTHEIMER, Richard, *Early Christian and Byzantine Architectures*, London, 1986.

⁵ Eusebius Pamphilus, *Hist. Eccl.* 4,23. Kresťania podľa príkladu Ježiša Krista a v súlade so židovskou tradíciou, ktorej bola kremácia cudzia, uprednostňovali pohreb. Keďže museli rešpektovať normy rímskeho práva zakazujúce pochovávanie mŕtvych v rámci hradieb mesta, snažili sa o získanie miest určených pre posledný odpočinok vlastných spoluveriacich. Tu napokon nachádzame aj pôvod kresťanských katakomb. Bližšie k tejto problematike pozri STEVENSON, James, *The Catacombs: Rediscovered Monuments of Early Christianity*, London, 1978; idem, *The Catacombs: Life and Death in Early Christianity*, Nashville, 1985; SCOTT, Benjamin, *The Contents and Teachings*

v skutočnosti, že zatiaľ čo v pohanských rodinách kult mŕtveho pretrval maximálne jednu alebo dve generácie, cirkevná komunita priznala kultu mučeníkov prvok večnosti.⁶ V zásade sa má pritom za to, že základnými prvkami kultu mučeníkov boli v prvotnej Cirkvi (*Ecclesia primitivae formae*): 1) pohreb, ktorý sa považoval za začiatok kultu; 2) zhromaždenie ľudu pri hrobe mučeníka, kde sa s radosťou z oslavy jeho prítomnosti v nebi konala pohrebná pobožnosť; 3) účasť biskupa, ktorý stál na čele zhromaždenia a bol tak úradným svedkom kultu; 4) každoročné slávenie výročia smrti slávnostným spôsobom, pričom tento deň sa zároveň stával sviatkom mučeníka.⁷

Je teda zrejmé, že úcta vzdávaná mučeníkovi sa opierala o verejne známe mučeníctvo spojené s miestom umučenia alebo hrobu a dátumom smrti. Z procesnoprávneho hľadiska nedochádzalo zo strany cirkevných autorít k žiadnemu dôkladnejšiemu vyšetrovaniu alebo procesu smerujúcemu k oficiálnemu schváleniu verejného kultu, keďže k jeho vzdávaniu dochádzalo za účasti biskupa ako riadneho predstaviteľa cirkevnej obce.⁸

Od polovice 3. storočia bol kult mučeníkov v Cirkvi všeobecne uznávaný, čo dosvedčujú viaceré pramene.⁹ K jeho rozšíreniu a ďalšiemu rozvoju napomáhala najmä spisovanie príbehov mučeníkov, z ktorých vznikali tzv. *passiones* (*acta martyrum*), zostavované z oslavných rečí prednášaných pri pohrebe alebo iných slávnostných príležitostiach (*πανηγυρικά*).¹⁰ Popri nich sa zbierali opisy jednotlivých zázrakov (najmä liečivých), z ktorých vznikali osobité zbierky označované ako *raccoltae miraculorum*.¹¹ Tie boli veľmi obľúbené na kresťanskom Východe i Západe a bežne sa z nich čítalo aj počas Svätých Omší. Rozvoj teológie v tejto

of the Catacombs at Rome, London, 1873 a WEBB, Matilda, *The Churches and Catacombs of Early Christian Rome: A Comprehensive Guide*, Brighton, 2001.

⁶ Neskôr sa však vonkajšie znaky kultu mučeníkov a kultu mŕtvych natoľko priblížili, že na začiatku 5. storočia musel cirkevný otec Augustín († 430) napomenúť veriacich, aby si ich nezamieňali. Conf. 6,2.

⁷ PIACENTINI, Ernesto, *Il martirio nelle cause dei santi*, Vaticano, 1979, s. 30 a nasl.

⁸ MISZTAL, Henryk, *Prawnokanoniczne pojęcie kanonizacji w Kościele Zachodnim*, in: *Roczniki nauk prawnych* vol. 6/1996, Lublin, s. 89.

⁹ Porovnaj napríklad Cyprianus, Ep. 12,2,1.

¹⁰ PANCZOVÁ, Helena, Úvod, in: PANCZOVÁ, Helena, SUKOPOVÁ, Terézia, ŠESTÁK, Cyril, ŠKOVIERA, Daniel, *Slávne svedectvo mučeníkov. Výber z najstaršej mučeníckej literatúry*, Bratislava, 2009, s. 7 a nasl.

¹¹ RUINART, P. Theodoricus, *Acta martyrum*, Ratisbona, 1869, s. 19.

oblasti sa prejavil najmä v myšlienke, že mučeníci sa prihovárajú u Boha za živých a predstavujú tak prostredníkov medzi Bohom a veriacimi.¹² Samotné mučeníctvo bolo pritom od ranokresťanských čias chápané ako krst krvi, ktorý účinkami ešte prevyšoval krst vodou, keďže mučeníkovi zaistoval bezprostrednú oslavu v Nebi po vzdaní sa pozemského života. Jediným kritériom kanonizácie bola len istá smrť pre Krista a vyznanie viery v Neho.¹³ Biskupi od toho času buď samostatne alebo spoločne na cirkevných synodách povoľovali nové miestne kulty mučeníkov, ktoré ojedinele zahajovalo prenesenie telesných ostatkov (*translatio*) z cintorína do kostola alebo na iné dôstojné miesto, prípadne vyzdvihnutie (*elevatio*) telesných ostatkov nad úroveň zeme.¹⁴ Aj tieto spôsoby sa totiž objavovali spolu s prvotnými formami kanonizácie preukázateľne už v období staroveku.¹⁵

Slovo *martyr* však bolo v starovekom kresťanstve používané nielen na označenie tých čo umreli pre vieru, ale tiež tých, ktorí zahynuli vo vyhnanstve alebo tých, čo sa vrátili z vyhnanstva domov a tu pokojne umreli, prípadne znášali mučenie alebo vypočúvanie pred pohanskými súdmi, aj keď neboli usmrtení.¹⁶

Na základe uvedeného sa začalo najneskôr od prvej polovice 4. storočia formálne rozlišovať medzi dvomi druhmi mučeníctva: zjavné, teda mučeníctvo tela, a skryté, spočívajúce v živote podľa Evanjelia, praktizovaní heroických cností,

¹² Aurelius Augustinus, Quaest. in Hept. 2,94 a Cont. Faust. 20,21. Bližšie k tejto problematike pozri MOLINARI, Paolo, *I santi e il loro culto*, Roma, 1962, s. 25–26.

¹³ AMORE, Agostino, *Culto e canonizzazione dei santi nell'antichità cristiana*, in: *Antonianum* vol. 52 (1977), Roma, s. 41–42. Podľa dodnes akceptovanej definície skonštruovanej slávnym kánonistom Prosperom Lorenzom Lambertinim, ktorý sa neskôr stal pápežom Benediktom XIV. (1740–1758), predstavuje mučeníctvo dobrovoľné prijatie smrti pre vieru v Ježiša Krista alebo akúkoľvek cnosť, ktorá sa vzťahuje k Bohu. Benedictus XIV., *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione* 3,2,1. Dielo je dostupné vo verzii z roku 1743 na internetovej stránke: https://books.google.sk/books/about/De_servorum_Dei_beatificatione_et_beatorum.html?id=Vj2_vQEACAAJ&redir_esc=y. Vo vulgátnej verzii z roku 1840 ho možno nájsť na internetovej stránke: https://archive.org/details/bub_gb_MoYPAAAAQAAJ/page/n6.

¹⁴ Zaujímavosťou zostáva, že rímskoprávny *Codex Theodosianus* z roku 438 takéto praktiky výslovne zakazoval slovami: *Nemo martyrem distrahat*. Cod. Theod. 9,17,7.

¹⁵ Bližšie k tejto problematike pozri KEMP, Eric W., *Canonization and Authority in the Western Church*, Oxford, 1948, s. 97 a nasl.

¹⁶ Konkrétne sa rozlišovali vyznávači, ktorí prijali rozsudok smrti (*martyres professores*); vyznajúci vieru pred tribunálom bez potrestania smrťou (*martyres confessores*); odsúdení, nad ktorými nebol vykonaný rozsudok smrti (*martyres designati*); zomreli následkom rán utŕžených pre vieru (*martyres coronati*); alebo tí, ktorých mučeníctvo bolo overené cirkevným procesom (*martyres vindicati*). MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.*, s. 47.

mimoriadnych skutkoch kajúcnosti a umŕtvovaní tela.¹⁷ I keď totiž napríklad biskupi 4. a 5. storočia chrániaci vieru proti heréze arianizmu neboli mučeníkmi v pravom zmysle slova, malo sa za to, že je spravodlivé priznať im titul vyznávača (*confessor*), teda nekrvavého mučeníka (*sine cruore martyrium*).¹⁸ Samotné úkony kultu vyznávačov boli pritom rovnaké ako tie rezervované pre mučeníkov tela. Z toho dôvodu sa tiež slávil výročie ich smrti pri hrobe v prítomnosti ľudu a biskupa, dochádzalo k preneseniu tela, rozdeľovali sa relikvie (*reliquae*), recitovali panegyriky a vzývali sa k príhovoru na prospech živých u Boha. Hroby vyznávačov sa zároveň stávali pre veriacich miestom púti, ľud nad nimi staval kostoly a ich meno sa zapisovalo do martyrológií. Pokiaľ ide o samotný kanonizačný proces, k dispozícii máme len málo záznamov. Zatiaľ čo u mučeníkov totiž stačilo vpísanie mena do kalendára obce a liturgické slávenie ich narodenín pre Nebo, u vyznávačov bola situácia o niečo zložitejšia.¹⁹

V prvom rade sa malo za to, že kým u mučeníkov stačil samotný fakt mučeníctva, pri vyznávačoch bolo nevyhnutné vziať do úvahy celý ich život, a to najmä v hodnote jeho nasledovania a potenciálneho kultu. Okrem toho, zatiaľ čo o vpísaní mena mučeníka do zoznamu obce rozhodoval biskup, u vyznávačov mal oveľa väčšie slovo ľud, pričom biskup len potvrdzoval všeobecne uznávanú povesť svätosti. Viacerí autori sa totiž zhodujú v závere, že prvé kanonizácie vyznávačov sa uskutočňovali akklamáciou ľudu, o čom vypovedajú viaceré pramene pochádzajúce z kresťanského Východu i Západu.²⁰ Hlavný rozdiel však spočíval v tom, že

¹⁷ DUCHESNE, Louis, *Origines du culte chrétien: étude sur la liturgie latine avant Charlemagne*, Paris, 1889, s. 284.

¹⁸ Takýmto spôsobom sa napríklad hovorilo o Martinovi z Tours († 317), ktorý síce nemal príležitosť na mučeníctvo, ale mučeníka z neho urobilo jeho pokánie. Sulpicius Severus, Ep. 2,8–13. Bližšie k tejto problematike pozri Giovanni Bona, *Rer. lit.* 2,12,3 a WHITELOCK, Dorothy, McKITTERICK, Rosamund, DUMVILLE, David N. (eds.), *Ireland in Early Medieval Europe: Studies in Memory of Kathleen Hughes*, Cambridge, 1982, s. 31–32.

¹⁹ BEAUDOIN, Yves, *Brief History of Canonizations*, s. 26.

²⁰ Ku kanonizácii vyznávača sa pristupovalo bezprostredne po jeho smrti, pričom bežne k tomu dochádzalo aj u osôb úplne neznámych. Ojedinele sa totiž stávalo, že ku kanonizácii postačoval epitaf. Proti takýmto praktikám a zneužívaniu kultu svätých bojovali biskupi na viacerých partiikulárnych synodách (*synodoi, concilia*), ktoré sa schádzali už od druhej polovice 2. storočia. Keďže najčastejšie sa ich zúčastňovali zástupcovia okolitých cirkevných obcí v rámci politických hraníc rímskej provincie (eparchie), tieto zhromaždenia boli označované ako „provinciálne synody“ (*concilia provincialia*). Reprezentatívnosť týchto koncilov závisela najmä od geografického zoskupenia Cirkvi v danej oblasti a od počtu zastúpených cirkevných obcí. Bližšie som sa touto problematikou zaoberal VLADÁR, Vojtech, *Dejiny cirkevného práva*, Praha, 2017, s. 50.

na Západe sa oproti Východu dával oveľa väčší dôraz na biskupskú asistenciu. Kanonizáciu prostredníctvom preukazovania verejného kultu ale v skutočnosti uskutočňoval samotný ľud, ktorý obdivoval cnosti vyznávača a vykonané zázraky, za výslovného alebo aspoň konkludentného súhlasu kompetentnej cirkevnej autority.²¹

Podobne ako pri kulte mučeníkov, aj kult vyznávačov sprevádzal rozvoj hagiografickej literatúry, predovšetkým zbierky zázrakov. Keďže do úvahy neprichádzali *passiones*, v prvom rade sa spisovali životy vyznávačov (*vitae*), ich životopisy (*biographiae*) alebo tiež tzv. histórie (*historiae*).²² I keď sa kult mučeníkov i vyznávačov spočiatku spájal len s určitým miestom, postupom času sa zaužívalo, že právom rozšíriť ho na ďalšie partikulárne cirkvi disponuje prímas alebo patriarcha.²³

2. Stredovek

2.1 Biskupské kanonizácie

V období 4. až 10. storočia zaznamenal na koncepcné vymedzenie svätosti značný vplyv gnosticizmus, ktorý bol pod vplyvom platonizmu a stoicizmu. Keďže uvedené smery zdôrazňovali rozdiel medzi duchom a telom, Bohom a svetom, podstata svätosti začala byť vnímaná prioritne v prísnejšom praktizovaní pokánia a zázrakoch.²⁴ Pribúdajúce nové kulty pritom nie raz preberali rôzne pohanské praktiky a bežne sa tiež stávalo, že aj heretickí mučeníci boli prezentovaní ako katolícki. Dôvody možno nachádzať najmä v snahe každého regiónu disponovať vlastným svätým. Biskupi preto začali preverovať nové ľudové kulty a vydávať dekréty deklarujúce bezpečnosť a náležitosť ich vyznávania.

Najneskôr od 6. storočia možno pritom konštatovať, že kanonizácia biskupom bola oficiálne uznávaná ako riadna a legitímna forma, pričom táto situácia pretrvala

²¹ AMORE, Agostino, *Culto e canonizzazione dei santi nell' antichità cristiana*, s. 68–77.

²² Bližšie k tejto problematike pozri KITZLER, Petr, *Příběhy raně křesťanských mučedníků. Výbor z nejstarší latinské a řecké martyrologické literatury*, Praha, 2009, s. 41 a nasl.

²³ Aurelius Augustinus, *Brev. coll. cum Don.* 13,25.

²⁴ Bližšie k tejto problematike pozri napríklad BAUER, Walter, *Orthodoxy and Heresy in Earliest Christianity*, Philadelphia, 1979; BRAKKE, David, *The Gnostics: Myth, Ritual, and Diversity in Early Christianity*, Cambridge, 2010; BROEK, Roelof van de, *Gnostic Religion in Antiquity*, Cambridge, 2013; FILORAMO, Giovanni, *A History of Gnosticism*, Oxford, 1990 a WALKER, Benjamin, *Gnosticism: Its History and Influence*, San Francisco, 1990.

až do 12. storočia.²⁵ Po starokresťanských vzoroch sa od obdobia raného stredoveku zároveň zaužívalo, že kanonizácia sa uskutočňovala prenesením telesných ostatkov alebo ich vyzdvihnutím nad úroveň zeme.²⁶ V tomto prípade možno vlastne hovoriť o obnovených pohrebných obradoch, keď bolo telo slávnostne vyňaté z hrobu a umiestnené na miesto vhodné pre slúženie Svätej Omše (*depositio, canonizatio corporis*). Vždy keď to bolo možné, prenesenie sa uskutočňovalo na výročie úmrtia služobníka Božieho, ktoré sa potom slávil ako jeden sviatok.²⁷ Dotyčnému bol poväčšine zasvätený jeden z oltárov, pričom len výnimočne sa stávalo, aby bol svätec uložený pod oltárom iného svätca. Popri biskupských kanonizáciách sa už v tejto dobe zároveň objavujú aj prvé kanonizácie pápežským dekrétom.²⁸

Celkom prirodzene, tým, kto za kanonizáciu zodpovedal bol v prvom rade miestne príslušný biskup, avšak bežne sa tiež stávalo, že týchto úkonov sa zúčastňovali aj biskupi susedných diecéz. Tieto závery potvrdil aj koncil vedený vo Frankfurte v roku 794, ktorý prikázal dôsledné prešetrovanie života a zázrakov biskupom, a to na synode vydávajúcej dekrét dovoľujúci *elevatio et translatio*.²⁹ Samotný dekrét bol pritom ponímaný ako právny akt, zatiaľ čo oba uvedené úkony boli kvalifikované v zmysle liturgického aktu. Z hrobu vyňaté telo bolo pritom poväčšine umiestnené do dôstojnejšej hrobky alebo priamo do kaplnky či kostola postaveného nad hrobom. V dekréte sa zároveň ustanovovalo miesto kultu, čas i spôsob liturgického slávenia a dovoľovalo sa tiež konanie púť. Keďže tie prinášali jednotlivým regiónom ekonomickú prosperitu, do cirkevných úkonov kanonizácie začali zasahovať i césaropapisticky vládnucci predstavitelia svetskej moci.³⁰ V roku 813 tak napríklad synoda v Mohuči zakázala kanonizovať kohokoľvek bez súhlasu panovníka a dovolenia biskupov, respektíve synod.

Prax biskupských kanonizácií napokon pretrvala až do roku 1234, keď prvá úradná a autentická zbierka *Liber extra* vydaná pápežom Gregorom IX.

²⁵ LIS, Artur, *Prawo kanonizacyjne w rozwoju historycznym*, in: *Przegląd prawno-ekonomiczny* nr. 31/2015, Lublin, s. 39.

²⁶ MISZTAL, Henryk, *Prawnokanoniczne pojęcie kanonizacji w Kościele Zachodnim*, s. 90.

²⁷ HERTLING, Ludwig, *Materiali per la storia del processo di canonizzazione*, in: *Gregorianum*, vol. 16/1935, Roma, s. 172–174.

²⁸ MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.*, s. 117.

²⁹ BREDERO, Adriaan H., *Christendom and Christianity in the Middle Ages*, Michigan, 1994, s. 162.

³⁰ KEMP, Eric W., *Pope Alexander III and the Canonization of Saints. The Alexander Prize Essay*, in: *Transactions of the Royal Historical Society* vol. 27/1945, Cambridge, s. 13 a nasl.

(1227–1241) takéto konanie výslovne zavrhol. Viaceré zachované pramene však dosvedčujú, že miestni ordinári v skutočnosti tolerovali nové ľudové kulty svätých až do roku 1634.

Z hľadiska štatistík sa väčšina bádateľov zhodne v závere, že v období od 6. do 10. storočia bolo kanonizovaných 750 svätcov a od roku 1000 do roku 1234 ich bolo približne 600.³¹

2.2 Pápežské kanonizácie

Ako sme už naznačili, od čias raného stredoveku pristupovali popri biskupoch ojedinele ku kanonizáciám i pápeži. Keďže obe formy spolu existovali dlhý čas, nedá sa presne určiť, odkedy začalo vo väčšom počte dochádzať k prenášaniu relikvií na základe pápežského dekrétu. Podľa zachovaných prameňov bol prvým pápežom, ktorý autorizoval kult mimo mesta Rím, Inocent I. (401–417). Pápež Geláz I. (492–496) mal potom na konci 5. storočia dovoliť *translatio* ostatkov misionára Severina z Norika († 482).³² Pápežské intervencie v tejto oblasti sa stávali čoraz bežnejšími najmä od 6. storočia.

Jedným z dodnes najznámejších a najlepšie zdokumentovaných prípadov bola kanonizácia augsburského biskupa Oldricha († 973), ktorú vykonal pápež Ján XV. (985–996) 31. januára 993 na synode slávenej v Lateránskej bazilike. Zachované záznamy dosvedčujú, že procesu predchádzala spontánna úcta ľudu požadujúceho *elevatio*. V nadväznosti na to bol spísaný životopis kandidáta oltára (*Libellus de vita et miraculis*), ktorý vtedajší augsburský biskup prečítal priamo na synode, po tom čo predložil kauzu pápežovi.³³ Ďalším krokom bolo vypočúvanie svedkov ohľadom údajných zázrakov, ktoré sa mali stať na Oldrichov príhovor. Synoda na čele s pápežom mala napokon kult schváliť, v nadväznosti na čo vydal Ján XV. osobitný kanonizačný dekrét s právnymi účinkami, adresovaný všetkým biskupom Západofranskej i Východofranskej ríše. Samotnú *elevatio* napokon vykonali v zmysle liturgického aktu biskupi.³⁴

Viacerí bádatelia majú, zrejme na pozadí kanonizácie biskupa Oldricha, za to, že už od 10., najneskôr 11. storočia panovala v Cirkvi mienka, že jediným, kto má

³¹ BEAUDOIN, Yves, *Brief History of Canonizations*, s. 28–29.

³² MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.*, s. 118.

³³ LIS, Artur, *Prawo kanonizacyjne w rozwoju historycznym*, s. 39.

³⁴ MISZTAL, Henryk, *Prawnokanoniczne pojęcie kanonizacji w Kościele Zachodnim*, s. 91.

právo kanonizovať, je pápež. Počas nasledujúceho storočia Svätá Stolica skutočne prevzala viaceré iniciatívy pri vyhľadávaní informácií týkajúcich sa kandidátov oltára a zázrakov, ktoré sa mali udiť na ich príhovor.³⁵ Až po upevnení pápežského primátu v dôsledku úspešne presadenej gregoriánskej reformy (*reforma gregoriana*), ktorá, okrem iného, sledovala aj centralizáciu riadenia v Cirkvi, však rozhodol pápež Alexander III. (1159–1181) v dekretálii *Audivimus* z roku 1171, že nikoho nie je dovolené verejne uctievať ako svätého bez pápežského súhlasu.³⁶

O tom, že jedným z dôvodov jej vydania boli rôzne priestupky pri kanonizáciách zo strany biskupov vypovedá aj pápežské pokarhanie Švédov pre vzdávanie verejného kultu človeku, ktorý mal umrieť pod vplyvom alkoholu. Od toho času tak boli všetky kanonizácie s účinkami pre celú Cirkev rezervované len pápežovi, čo bolo zdôraznené prevzatím uvedenej dekretálie do už spomenutej prvej úradnej a exkluzívnej zbierky *Liber extra*. Vo vrcholnom stredoveku sa zároveň definitívne presadil záver, že samotná *elevatio* nemá charakter kanonizácie a predstavuje len jej liturgickú etapu.³⁷

Ako sme už naznačili, aj napriek tomuto nariadeniu jednotliví diecézni biskupi naďalej pokračovali v zaužívanej praxi biskupských kanonizácií prenesením ostatkov zo svojej autority, bez toho, aby sa obrátili na Apoštolskú Stolicu.³⁸

Zo všeobecného hľadiska sa má za to, že v období od 11. do 15. storočia sa vyprofilovali požiadavky na svätosť takým spôsobom, že askéza, mystika, zázraky, cnosti a verejný kult boli postavené takmer na tú istú úroveň.³⁹ Po vznesení požiadavky na exkluzivitu kanonizácie prostredníctvom pápežského dekrétu však zároveň došlo k zvýšeniu nárokov na kandidáta oltára. Napríklad pápež

³⁵ V tomto období sa tak napríklad snažili obmedziť biskupskú autoritu v kanonizačných záležitostiach pápeži Urban II. (1088–1099), Kalixt II. (1119–1124) a Eugen III. (1145–1153). ROBINSON, Ian Stuart, *The Papacy, 1073–1198: Continuity and Innovation*, Cambridge (1990), s. 111 a nasl.

³⁶ V dekretálii boli konkrétne použité slová: ... *non licet vobis pro sancto absque auctoritate Romanae Ecclesiae, eum publice venerari*. X 3,45,1. Porovnaj 1999 § 1 CIC 1917. Bližšie k tejto problematike pozri SARNO, Robert J., *Theological Reflection on Canonization*, in: WOESTMAN, William H. (ed.), *Canonization. Theology, History, Process*, Ottawa, 2002, s. 9.

³⁷ Pokiaľ ide o liturgiu, v 16. storočí ustanovil pápežský majster slávností Paris de Grassis († 1528), pôsobiaci v Ríme za pápeža Leva X. (1513–1521), slávnostnú procedúru na záver kanonizačných procesov, ktorá sa používala od kanonizácie Františka z Paoly († 1507) a s istými modifikáciami sa udržala až do Druhého vatikánskeho koncilu (1962–1965). Bližšie k tejto problematike pozri BEAUDOIN, Yves, *Brief History of Canonizations*, s. 31 a 33.

³⁸ HERTLING, Ludwig, *Materiali per la storia del processo di canonizzazione*, s. 174–179.

³⁹ MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.*, s. 37.

Honorius III. (1216–1227) tak uviedol v bule vydanéj pri kanonizácii Viliama z Bourges († 1209), že pre kanonizáciu je absolútne nevyhnutné dokázať svätosť života a zázraky, ktoré sa stali po smrti na príhovor služobníka Božieho.⁴⁰

I keď niektorí autori uvádzajú, že až do 14. storočia sa vyšetrovanie týkalo v prvom rade zázrakov a mimoriadnych milostí a až potom cností a samotného života svätého, v kanonizačnom procese s Bonaventurom z Bagnoregia († 1274) vedenom v roku 1482 sa pozornosť upriamovala v prvom rade na jeho cnosti.⁴¹

Z kánonickoprávneho hľadiska dochádzalo zase k stále dôkladnejšiemu rozpracovaniu procesných smerníc, ktoré sa stávali náročnejšími a celý kanonizačný proces značne predlžovali. Bežne sa tak objavujú pápežské pokyny k zostaveniu komisie poverenej vedením procesu, ktorá mala zhromaždiť všetky dôkazy a potom predložiť kauzu na rozhodnutie Svätej Stolici. V inom z procesov sa objavili aj tzv. procesné artikuly obsahujúce vopred pripravené otázky pre svedkov.

Najrozsiahlejší rozvoj procesného práva bol zaznamenaný za čias avignonského pápežstva, keď začali byť všetky procesné úkony písomne dokumentované a viacerými prípravnými úlohami boli poverovaní audítori Rímskej Roty.⁴² Vo všeobecnosti sa tak má za to, že najneskôr v 14. storočí už môžeme hovoriť o rozvinutej kanonizačnoprávnej normatíve.⁴³

V období stredoveku sa sporadicky začali objavovať tiež úkony, ktoré neboli vo vzťahu k svätosti niektorých služobníkov Božích špecifikované ako konečné a definitívne.⁴⁴ Tie bolo možné nájsť predovšetkým v niektorých biskupských, respektíve synodálnych výrokoch. Od 14. storočia však začali aj rímski veľkňazi vo väčšom počte povoľovať kult obmedzený na určité miesta a kandidátov oltára,

⁴⁰ ANCILLI, Ermanno (ed.), *Santità cristiana. Dono di Dio e impegno dell'uomo*, Roma, 1980, s. 411–427.

⁴¹ V tomto procese sa často pri vyšetrovaní cností odkazovalo na dielo *Summa theologiae* jeho súčasníka Tomáša Akvinského († 1274). Sum. theol. I–II, q. 36–66 a II–II, q. 51, n. 1.

⁴² Pri procese s pápežom Urbanom V. (1362–1370) bolo napríklad vypočutých 268 svedkov. Bližšie k tejto problematike pozri BEAUDOIN, Yves, *Brief History of Canonizations*, s. 32.

⁴³ Z najdôležitejších diel tých čias, ktoré obsahujú popis kanonizačnej procedúry, možno vyzdvihnúť *Summa aurea* od Hostiensa († 1271), *In decretales commentaria* od Johannesu Andreu († 1348) a *Ordo Romanus* od Jacoba Gaetana. Bližšie k tejto problematike pozri BRUNDAGE, James A., *Medieval Canon Law*, London, 1995, s. 206 a nasl.

⁴⁴ Benedictus XIV., *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione* 1,39,14.

ktorých proces ešte nebol zahájený alebo ukončený.⁴⁵ Práve tieto úkony stoja na začiatku beatifikačných procesov, ktoré mali predchádzať budúcej kanonizácii.

Služobníci Boží s dovoľeným obmedzeným kultom začali byť od roku 1483 vďaka pápežovi Sixtovi IV. (1471–1484) nazývaní „blahoslavenými“ (*beati*), na základe čoho sa definitívne ustálil právny rozdiel medzi týmto titulom a titulom „svätý“ (*sanctus*), ktoré boli v stredoveku používané bez rozlíšenia. Prvý z nich bol totiž v povedomí veriacich chápaný v prvom rade v zmysle dosiahnutia nebeskej slávy zomrelým, ktorý prežil svoj život v povesti svätosti.⁴⁶ Z formálneho hľadiska pápeži v beatifikačných dekrétach najčastejšie používali slovné spojenie ... *ut possit pro beato venerari*.⁴⁷ Definitívnym spôsobom vyhradil beatifikačné procesy Apoštolskej Stolicy až pápež Lev X., keď v dekréte z roku 1515 schvaľujúcim kult Konráda z Piacenzy († 1351) konštatoval ... *cum nulli liceat quemquam pro beato absque auctoritatis Sedis Apostolicae venerari*.⁴⁸ V období raného novoveku sa stalo dôležitým pre etablovanie tohto inštitútu v celej Cirkvi najmä povoľovanie obmedzeného kultu (*Missa et Officium*) v očakávaní kanonizácie potridentskými pápežmi.

3. Novovek

3.1 Od Tridentského koncilu po pontifikát Urbana VIII.

V súvislosti s protestantskou reformáciou a stratou viacerých pôvodne katolíckych území v prospech protestantizmu pristúpili potridentskí pápeži k viacerým reformám, ktoré sa dotkli taktiež fungovania pápežského administratívneho aparátu. Samotné dekréty Tridentského koncilu (1545–1563) sa ku kanonizačným záležitostiam nevyjadřili takmer vôbec, keďže pápežstvo nad nimi vykonávalo kontrolu už predtým.⁴⁹ Pápež Sixtus V. (1585–1590), ktorý sa pričínil o dôslednú reorganizáciu Rímskej kúrie (*curia Romana*), napokon v roku 1588 pri zakladaní

⁴⁵ MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.*, s. 86–87.

⁴⁶ SARNO, Robert J., *Theological Reflection on Canonization*, s. 10.

⁴⁷ LIS, Artur, *Prawo kanonizacyjne w rozwoju historycznym*, s. 40.

⁴⁸ Bližšie k tejto problematike pozri VERAJA, Fabijan, *Le cause di canonizzazione dei Santi*, Vaticano, 1992, s. 18–19, 28–33 a 38.

⁴⁹ Ses. 25, Decretum de invocatione, veneratione, reliquiis sanctorum et sacris imaginibus. Ku kvalitnému prekladu jeho uznesení bližšie pozri HRDINA, Ignác Antonín, *Dokumenty Tridentského koncilu*, Praha, 2015.

rímskych kongregácií zriadil taktiež Posvätnú kongregáciu obradov (*Sacra congregatio rituum*). Práve tej bolo, okrem iného, zverené tiež vedenie kanonizačných záležitostí (*causarum canonizationis instructio*). Pokiaľ ide o samotné procesy beatifikácie a kanonizácie, prakticky nič sa nezmenilo a výraznejšie zásahy do ich úpravy sa uskutočnili až v druhej polovici 17. storočia.⁵⁰ S určitosťou však došlo minimálne k prehĺbeniu profesionalizácie ich vedenia, keďže od toho času boli nimi poverovaní najlepší odborníci na teológiu i kánonické právo.⁵¹ V reakcii na protestantskú reformáciu určite neprekvapuje, že kanonizácie začali byť v 16. až 18. storočí obklopené predovšetkým atmosférou zázrakov a nadprirodzenosti.⁵² Ako sme už naznačili, aj napriek výhradnej právomoci disponovania kanonizačnými procesmi Apoštolskou Stolicou, naďalej v nich pokračovali aj niektorí diecézni biskupi. Dôkazom toho je približne 600 ľudových kultov tolerovaných biskupmi v rozmedzí rokov 1234 až 1634. Pokiaľ ide o celkovú štatistiku pápežských kanonizácií, v rozmedzí rokov 993 až 1234 to bolo 73 svätých a medzi rokmi 1235 až 1588 svätých 38.⁵³

3.2 Reformy Urbana VIII.

Ako sme už naznačili, pápeži boli aj po roku 1234 často konfrontovaní s prípadmi miestnych verejných kultov, ktoré boli rozšírené v jednotlivých regiónoch alebo ich okolí. Bežne sa tiež stávalo, že biskupi nevideli rozdiel medzi partikulárnym kultom, aj keď dovoleným pápežom, a kanonizáciou. Pretrvávajúce nejasnosti v rozlišovaní medzi beatifikovanými a kanonizovanými sa v tejto dobe napokon prejavovali aj v cirkevnom umení.⁵⁴ I keď už pápeži Klement VIII.

⁵⁰ FITZPATRICK, James M., *Glossary of Terms*, in: WOESTMAN, William H. (ed.), *Canonization. Theology, History, Process*, Ottawa, 2002, s. 140.

⁵¹ WOESTMAN, William H., *Codification of the Norms for Beatification and Canonization and Changes Prior to 1983*, in: WOESTMAN, William H. (ed.), *Canonization. Theology, History, Process*, Ottawa, 2002, s. 34–35.

⁵² MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.*, s. 38.

⁵³ Z nich pochádzalo 28 % z Itálie, 23 % z dnešného Francúzska, 18 % z Nemecka, 10 % zo súčasného Španielska a 3 % z Poľska. Oveľa viac kanonizovaných bolo mužov ako žien, pričom podobný pomer bol zachovaný aj medzi klerikmi a laikmi. BEAUDOIN, Yves, *Brief History of Canonizations*, s. 29 a 33.

⁵⁴ Maliari, respektíve sochári tak napríklad častokrát zobrazovali aj blahoslavených s aureolou, pričom podobný nedostatok rozlišovania sa prejavoval aj u básnikov a spisovateľov. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad DIDRON, Adolphe Napoléon, *Christian Iconography; or The History of Christian Art in the Middle Ages. Vol. I*, London, 1886, s. 107 a nasl.

(1592–1605) a Pavol V. (1605–1621) vydali v záujme odstránenia nezrovnalostí viaceré dekréty, úspešný bol až pápež Urban VIII. (1623–1644), ktorý reformoval kanonizačný spôsob historicky najdôležitejším spôsobom.⁵⁵ Urobil tak konkrétne prostredníctvom troch prameňov: dekrétu inkvizičnej kongregácie (*Sacra congregatio Romanae et universalis inquisitionis seu Sancti officii*) z 13. marca 1625; encykliky patriarchom, arcibiskupom a biskupom *De processibus rite conficiendis* z 12. marca 1631; a apoštolskej konštitúcie *Caelestis Hierusalem cives* z 5. júla 1634.⁵⁶

Prvý prameň výslovne zakázal umiestňovanie obrazov kandidátov oltára v kostoloch a kaplnkách, a to až do času, kým Apoštolská Stolica nevykoná beatifikáciu alebo kanonizáciu, s tým, že ak znaky verejného kultu existujú, musia byť odstránené. Pre vývoj procesného kanonizačného práva mala najväčší význam uvedená encyklika, v ktorej pápež vymedzil presné kontúry jednotlivých fáz diecézneho procesu, v rámci ktorého sa mala posúdiť povesť svätosti života kandidáta oltára, teda cnosti v heroickom stupni, a potvrdzujúce zázraky. Okrem toho sa malo procesne preukázať, že služobníkovi Božiemu nie je vzdávaný biskupom tolerovaný verejný kult (*processus de non cultu*).⁵⁷ Normy oboch prameňov potom Urban VIII. obnovil a rozšíril v poslednej spomenutej apoštolskej konštitúcii, nepripúšťajúc pri ich aplikácii žiadne výnimky ani širokú interpretáciu.⁵⁸

Z uvedeného vyplýva, že zatiaľ čo do toho času bola ako riadna kvalifikovaná cesta kultu (*via cultus*) a mimoriadna nedostatku kultu (*via non cultus*), situácia sa vďaka reformám Urbana VIII. zmenila.⁵⁹ Riadne procesy (*via ordinaria*) mali od

⁵⁵ LIS, Artur, *Prawo kanonizacyjne w rozwoju historycznym*, s. 41.

⁵⁶ Všetky reformné dokumenty možno nájsť v dobových zbierkach spojených s komentárom ako napríklad CASTELINI, Luca, *Elucidarium theologicum de certitudine gloriae sanctorum*, Roma, 1628 a CONTELORUS, Felix, *Tractatus et praxis de canonizatione sanctorum*, Lugdunum, 1634. Obe diela sú dostupné na týchto stránkach:

https://books.google.sk/books/about/Elucidarium_theologicum_de_certitudine_g.html?id=Q0JLbMMnwu4C&redir_esc=y a https://archive.org/details/bub_gb_7dnHO2fdzGcC/page/n4.

⁵⁷ Tento prameň zároveň zakázal zahájenie procesu na území diecézy skôr než po uplynutí 40 rokov od úmrtia služobníka Božieho a procesu na Apoštolskej Stolicí pred uplynutím 50 rokov. WOESTMAN, William H., *Codification of the Norms for Beatification and Canonization and Changes Prior to 1983*, s. 34.

⁵⁸ Z toho dôvodu muselo byť viacero obrazov služobníkov Božích, ktorí neboli beatifikovaní alebo kanonizovaní, odstránené aj z rímskych kostolov. BROSCH, Joseph, *Heiligsprechungsprozess per viam cultus*, Roma, 1938, s. 12 a nasl.

⁵⁹ Can. 2000 CIC/1917. Bližšie k tejto problematike pozri MISZTAL, Henryk, *Prawnokanoniczne pojęcie kanonizacji w Kościele Zachodnim*, s. 95.

toho času prebiehať najskôr na území diecézy o povesti svätosti života a heroických cnostiach; potom o zachovávaní nariadení ohľadom neexistencie verejného kultu; a nakoniec apoštolský proces o heroickosti cností a zázrakov na základe delegácie od Apoštolskej Stolice.⁶⁰

V mimoriadnej forme (*via extraordinaria, via cultus*) prichádzal do úvahy tzv. vyňatý prípad (*casus exceptus a decretis Urbani VIII*), ktorý umožňoval beatifikáciu alebo kanonizáciu aj v prípade existujúceho verejného kultu.⁶¹ Vtedy však museli byť splnené nasledovné podmienky: existencia kultu od nepamäti (*per immemorabilem temporis cursum*) alebo na základe všeobecného súhlasu Cirkvi (*per communem Ecclesiae consensum*); zachované záznamy o ňom v spisoch cirkevných Otcov a spisovateľov (*per Patrum virorumque Sanctorum scripta*); uctievanie s vedomím a toleranciou Apoštolskej Stolice ako aj ordinára (*scientia et tolerantia Sedis Apostolicae vel ordinarii*).⁶² Za týchto okolností teda postačovalo potvrdenie starého legálneho kultu Apoštolskou Stolicou (*confirmatio cultus*), pričom tento úkon mal hodnotu riadnej beatifikácie. Najmä z toho dôvodu sa takáto beatifikácia neskôr nazývala ako „rovnocenná“ (*beatificatio aequipollens*).⁶³ Pokiaľ ide o výraz „od nepamäti“ (*ab immorabili tempore*), Urban VIII. vyžadoval prinajmenšom 100 rokov verejného kultu (*causa antiqua*). Z toho vyplývalo, že

⁶⁰ SARNO, Robert J., *Canonical Procedure for Canonization*, in: WOESTMAN, William H. (ed.), *Canonization. Theology, History, Process*, Ottawa, 2002, s. 119.

⁶¹ Vynikajúcim spôsobom túto tému spracoval vo svojom diele aj už spomenutý Prospero Lambertini. Benedictus XIV., *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione* 2,17,1.

⁶² LIS, Artur, *Prawo kanonizacyjne w rozwoju historycznym*, s. 42.

⁶³ Neskôr sa začalo rozlišovať medzi dvoma druhmi rovnocennej beatifikácie: rovnocenná beatifikácia starou formou bez schválenia cností, teda bez riadneho potvrdenia kultu, a rovnocenná beatifikácia novou formou, ktorej predchádzalo riadne potvrdenie kultu a schválenie heroických cností služobníka Božieho. MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II.*, s. 52–53. Z dnešného hľadiska prichádza do úvahy jedine beatifikácia novou formou, avšak dochádza k nej len veľmi zriedka. Hlavný rozdiel medzi riadnou (*beatificatio formalis*) a rovnocennou beatifikáciou potom spočíva v tom, že zatiaľ čo úkonom formálnej beatifikácie dochádza k zavedeniu nového verejného kultu, ktorý doteraz neexistoval, pri úkone rovnocennej beatifikácie sa len potvrdzuje kult existujúci oddávna, a to deklaratórnym spôsobom. WOESTMAN, William H., *Codification of the Norms for Beatification and Canonization and Changes Prior to 1983*, s. 36–37. Viacerí bádatelia však argumentujú, že pápež Urban VIII. v skutočnosti žiadal realizovanie riadneho procesu o povesti svätosti, cnostiach v heroickom stupni a zázrakoch aj pri kultoch od nepamäti. Pri existujúcich kultoch sa však od neho od začiatku upúšťalo, pričom požadovalo sa len potvrdenie ich legálnosti pápežským dekrétom. Až pri kanonizačnom procese s takto blahoslavenými sa mali posilať *litterae remissoriales* k vykonaniu apoštolského procesu o cnostiach. Bližšie k tejto problematike pozri BROSCHE, Joseph, *Heiligsprechungsprozess per viam cultus*, s. 89–90.

kult vzdávaný po pápežskej rezervácii kanonizačných úkonov (t.j. od roku 1171) do roku 1534 (100 rokov pred vydaním konštitúcie *Caelestinus Hierusalem civis*) bol dovolený a na pokračovanie v ňom postačovalo jedine pápežské potvrdenie.⁶⁴

4. Záver

Ako bolo zrejmé z predchádzajúceho výkladu, najneskôr od čias vrcholného stredoveku sa malo za to, že svätosť sa zakladá na kritériách, ktoré sa dajú dokázať kanonizačným procesom, teda dôkazom o mučeníctve, heroických cnostiach, zázrakoch a zvláštnych milostiach. Jeho pôvod však nenachádzame v cirkevnej náuke alebo rozvinutej teológii, ale v starovekej spontánnosti veriacich zhromažďujúcich sa okolo hrobu svätca (najčastejšie mučeníka), ktorý sa stával miestom kultu, kde komunita veriacich slávila výročia jeho smrti. Keďže sa nevyžadovalo vedenie žiadneho osobitného procesu, v skutočnosti bolo možné hovoriť o ľudovej kanonizácii vo forme aklamácie vyplývajúcej zo spontánne a všeobecne uznávanej povesti svätosti služobníka Božieho.

V období stredoveku sa zase uznávalo, že cnosť svätosti ako aj zázraky svätca sú konaním Boha, čiže Božími dielami (*gesta Dei*). I samotná biskupská intervencia vo forme vyšetrovania autenticity cností a zázrakov nebola vnímaná ako istý druh ľudskej kontroly nad tým, čo vykonal Boh, ale skôr ako posvätné vzdávanie vďaka za jeho dobrotivé činy skrze jeho služobníkov.

Až postupom času sa tak prešlo od spontánnosti k určitej formalizácii a došlo tiež k ustáleniu kánonickoprávnej procedúry. S ohľadom na platné právo možno konštatovať, že detailné kontúry procesov beatifikácie a kanonizácie stanovil až pápež Urban VIII., ktorého normy pretrvali stáročia a po určitých úpravách a zdo-konaleniach prešli aj do prvého Kódexu kánonického práva z roku 1917.⁶⁵

Na záver možno konštatovať, že samotný vývoj kanonizačného práva reflektuje taktiež históriu kánonického práva ako celku. Väčšina jeho noriem totiž nachádza základ v spontánnej normotvorbe raných kresťanských spoločenstiev, pokračujúc cez heteronómnu tvorbu práva prostredníctvom úkonov jednotlivých biskupov, až po pápežské zákonodarstvo dominujúce v Cirkvi dodnes.

⁶⁴ MISZTAL, Henryk, *Prawnokanoniczne pojęcie kanonizacji w Kościele Zachodnim*, s. 96.

⁶⁵ FITZPATRICK, James M., *Glossary of Terms*, s. 140.

Resumé

Podobne ako ostatné kánonickoprávne odvetvia, aj kanonizačné právo disponuje vlastnou osobitnou históriou, ktorej začiatky nachádzame v staroveku, v tomto prípade starovekom kulte raných kresťanských mučeníkov. Od toho času sa postupne formovala nielen teológia, ale pozvoľne i normy partikulárneho práva, ktoré v tejto oblasti dominovali do vrcholného stredoveku. Až v tomto období totiž pápež Alexander III. rezervoval pre rímskych biskupov aj právomoc kanonizácie svätých, ktorá dovtedy náležala diecéznym biskupom. Jeho normy sa však v praxi presadzovali len postupne, pričom o všeobecnom akceptovaní dozorných právomocí Apoštolskej Stolice možno pri procesoch beatifikácie a kanonizácie hovoriť až po úspešných reformách pápeža Urbana VIII. Hlavným cieľom tejto štúdie je poukázať na históriu a najdôležitejšie impulzy vývoja kanonizačného práva od starovekých čias až do uvedených reforiem Urbana VIII., ktoré vo viacerých ohľadoch predurčili ďalší rozvoj tohto právneho odvetvia.

Summary

Historical Development of Canonization Law – from Antiquity to Reforms of Pope Urban VIII

Like other canon law branches, canonization law has its own special history too, the beginnings of which can be found in antiquity, in this case in ancient cult of early Christian martyrs. Since then, not only theology, but also norms of particular law, which dominated the area to the High Middle Ages, have gradually formed. Only in this period, Pope Alexander III reserved the power of canonization of saints for the Bishops of Rome, as the power belonged to diocesan bishops until that time. However, his regulation was enforced only gradually in practice. Supervisory powers of the Apostolic See in processes of beatification and canonization can be considered generally accepted only after successful reforms of Pope Urban VIII. The main aim of this study is to point out the history and the most important impulses of development of canonization law from ancient times until the above-mentioned reforms of Urban VIII that in many respects predetermined further development of this branch of law.

Zusammenfassung

Historische Entwicklung des Kanonisierungsrechts – vom Altertum bis zur Reform des Papsts Urban VIII.

Ähnlich wie andere Gebiete des kanonischen Rechts verfügt Kanonisierungsrecht über eigenartige Geschichte, die im Altertum, in diesem Falle im Zusammenhang mit der

Verehrung der frühkirchlichen Märtyrer, beginnt. Seitdem hat sich allmählich nicht nur die Theologie, sondern auch die Normen des Partikularrechts entwickelt, die in diesem Bereich bis zum Hochmittelalter dominant waren. Erst in jener Zeit hat der Papst Alexander III die Kompetenz der Heiligsprechung, die früher den Diözesanbischöfen oblag, für römische Bischöfe vorbehalten. Seine Normen haben sich in der Praxis nur allmählich durchgesetzt; die allgemeine Annahme der Aufsichtskompetenzen des Heiligen Stuhles im Verfahren der Selig- und Heiligsprechung erfolgte erst nach den erfolgreichen Reformen des Papsts Urban VIII. Hauptziel dieser Studie ist, auf die Geschichte und wichtigste Impulse der Entwicklung des Kanonisierungsrechts vom Altertum bis zu den erwähnten Reformen des Papsts Urban VIII hinzuweisen, die in vielen Hinsichten die weitere Entwicklung dieses Rechtsbereichs vorbestimmten.

Riassunto

Lo sviluppo storico del diritto di canonizzazione – dall’ antichità alle riforme del papa Urbano VIII

Come altri branchi del diritto canonico anche il diritto di canonizzazione dispone con una propria storia le cui inizi troviamo nell’ antichità, in questo caso nel culto antico di proto-martiri cristiani. Da quei tempi si formava passo per passo non solo la teologia ma anche le norme del diritto particolare che in quest’ area erano dominanti fino all’ alto medioevo. Solo in quel periodo il papa Alessandro III riservò per i vescovi di Roma la facoltà di canonizzare santi che fino ad allora spettava ai vescovi diocesani. Le sue norme si facevano valere solo gradualmente e su un’ accettazione universale delle prerogative di sorveglianza della Santa Sede delle cause di beatificazione e canonizzazione, si può parlare solo dopo le riforme effettuate del papa Urbano VIII. Lo scopo dell’ articolo è quello di far vedere la storia e impulsi più importanti dello sviluppo del diritto canonico dall’ antichità fino alle suddette riforme di Urbano VIII che in parecchi aspetti hanno predeterminato lo sviluppo successivo di questo branco di diritto.

Kľúčové slová: kanonizačné právo, história, starovek, mučeníci, vyznávači, kanonizácia, stredovek, Alexander III., beatifikácia, novovek, reformy, Urban VIII.

Keywords: canonization law, history, antiquity, martyrs, confessors, canonization, Middle Ages, Alexander III, beatification, modern times, reforms, Urban VIII

Autor

Doc. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD. pôsobí na Katedre rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave i na Katedre pastorálnej teológie, liturgiky a kánonického práva na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave. Odborne sa venuje cirkevnému kánonickému právu, dejinám cirkevného práva, konfesnému právu, rímskemu právu a klasickej filológii.

Assoc. Prof. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD., works at the Department of Roman Law, Canon Law and Church Law of the Faculty of Law of Comenius University in Bratislava and the Department of Pastoral Theology, Liturgics and Canon Law of the Theological Faculty of Trnava University in Trnava (Slovakia). He specializes in canon law, history of church law, religion law, Roman law and classical philology.

Univ.-Doz. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD. ist am Lehrstuhl für Römisches Recht, kanonisches Rechts und Kirchenrecht an der Juristischen Fakultät der Komenský-Universität in Bratislava (Pressburg) als auch am Lehrstuhl für Pastoraltheologie, Liturgie und kanonisches Recht an der Theologischen Fakultät der Tyrnauer Universität tätig. Er widmet sich wissenschaftlich dem Kirchenrecht, der Kirchenrechtsgeschichte, dem Staatskirchenrecht, dem Römischen Recht und der klassischen Philologie.

Doc. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD., membro della cattedra del diritto romano, canonico ed ecclesiastico della Facoltà di Giurisprudenza della Università Komenský a Bratislava e della cattedra di teologia pastorale, della liturgica e del diritto canonico della Facoltà di teologia della Università a Trnava. Si specializza al diritto canonico, alla storia del diritto canonico, al diritto confessionale, diritto romano ed alla filologia classica.

doc. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva

Šafárikovo nám. č. 6

P. O. Box 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: vojtech.vladar@flaw.uniba.sk